

Προλεγόμενα

Εκ πρώτης όψεως η δεκαετία του 1960, στο ξεκίνημά της τουλάχιστον, φάνηκε να σφραγίζεται και να κυριαρχείται από την πάλη των δύο αστικών παρατάξεων, που αντλούσαν τις ρίζες τους από τον Μεσοπόλεμο. Μία πάλη μη στερούμενη ασφαλώς ιδεολογικής και αξιακής βάσης πλην όμως διεξαγόμενη πρωτίστως για τα ωφελήματα της εξουσίας. Πιο συγκεκριμένα από την αντιπαράθεση των αρχικά διάσπαρτων στη συνέχεια δε –για πρώτη φορά μεταπολεμικά– συσπειρωμένων παλαιοβενιζελογενών, παλαιοδημοκρατικών ή παλαιοκεντρών πολιτικών δυνάμεων προς το μετεμφυλιακό κράτος της Δεξιάς και τους εκφραστές του. Ένα κράτος του οποίου οι πολιτικές πρακτικές και οι κληροδοτημένες από την περίοδο του Εμφυλίου θεσμικές «ιδιαιτερότητες» είχαν πια αρχίσει να βλάπτουν –όχι μόνον τους αριστερούς, αλλά– και τους βενιζελογενείς πολιτικούς. Ιδιαίτερα στο μέτρο που αυτές οι πρακτικές και «ιδιαιτερότητες» –σε συνδυασμό ασφαλώς με τον παρατεινόμενο έως το φθινόπωρο του 1961 πολυκατακερματισμό του Κέντρου– οδηγούσαν σε έναν κρα-

τικό μηχανισμό μονοπωλιακά ελεγχόμενο από την ΕΡΕ, τη δεσπόζουσα κομματική έκφραση της Δεξιάς, ο οποίος υπέκειτο στη «στιβαρή» διαχείρισή του από τον Κωνσταντίνο Καραμανλή, με αποτέλεσμα να μην αποκλείεται η αξιοποίησή του υπέρ της μακροήμερευσης του κόμματος αυτού στην εξουσία. (Υπήρχε, άλλωστε, τότε και κρατικό, δηλαδή κυβερνητικό, μονοπώλιο της από ραδιοφώνου ενημέρωσης... Τηλεόραση δεν υφίστατο ακόμη).

Πράγματι, λοιπόν, η κατάσταση αυτή του μονοπωλιακού ελέγχου του κράτους από τη Δεξιά, διαιωνιζόμενη στον χρόνο, δημιουργούσε πρόβλημα πολιτικής επιβίωσης, ουσιαστικά υπαρξιακό πρόβλημα, στους πολιτικούς που έλκυαν την καταγωγή από την άλλη παράταξη του Εθνικού Διχασμού (ή, ακόμη και αν δεν ήταν βενιζελογενείς, για οποιοδήποτε λόγο είχαν παραμείνει εκτός του καραμανλικού συστήματος εξουσίας): Αυτοί, φοβούμενοι πλέον την αποδιοργάνωση, λόγω περιορισμένης πρόσβασης στους ρουσφετολογικούς δημόσιους μηχανισμούς, των προσωποπαγών πελατειακών τους δικτύων, είχαν αρχίσει να αισθάνονται πιεστική, στο ξεκίνημα της δεκαετίας του '60, την ανάγκη δημιουργίας ενιαίου πολιτικού φορέα, ικανού να βρει πρόσβαση στο ...μάννα της εξουσίας. Με αποτέλεσμα να δρομολογήσουν τη σχετική προσπάθεια για ίδρυση κόμματος της κεντρώας παράδοσης και να συμβιβαστούν υπό έναν αρχηγό (επιλεγέντα εν πολλοίς με κριτήριο τα «πρεσβεία» – πέραν ασφαλώς της αναμφίβολης ρητορικής ικανότητάς του), παραμερίζοντας σε κάποιο βαθμό τις προσωπικές ηγετικές φιλοδοξίες τους.

Ωστόσο...

Ο τρόπος που συγκροτήθηκε το 1961, ελάχιστα προ των εκλογών εκείνης της χρονιάς, η Ένωση Κέντρου...

Η μεγάλη ιδεολογική της ετερογένεια...

Η ύπαρξη εντός της ισχυρότατων και όλως ανταγωνιστικών και ασυμβίβαστων (ή/και ασύμβατων μεταξύ τους) πόλων ισχύος...

Οι πολύπλευρες θεσμικές, οργανωτικές και πολιτικές εγγυήσεις ή ρυθμίσεις που συνόδευσαν την ίδρυσή της και στόχευαν να διασφαλίσουν συλλογικότητα στη διεύθυνσή της, πάντως να αποκλείσουν τη μετατροπή της σε προσωποπαγές ή αρχηγικό κόμμα...

Στη συνέχεια, δε, η δυναμική των γεγονότων, τα οποία στην πορεία είχαν ως αποτέλεσμα, παρά τις προαναφερόμενες προβλέψεις, ο Γεώργιος Παπανδρέου να ενισχυθεί εξαιρετικά εσωκομματικά, τόσο που, από κάποιο σημείο και μετά, να αρχίσει να συμπεριφέρεται ως η αδιαφιλονίκητη, παντοδύναμη, μονοπρόσωπη και οιονεί απόλυτη ηγεσία του κόμματος...

Όλα αυτά λοιπόν –σε συνδυασμό, βέβαια, με την παρέμβαση και κάποιων εξωκομματικών παραγόντων– δεν επέτρεψαν στο νεοπαγές κόμμα να διατηρήσει τη συνοχή του και, μαζί μ' αυτήν, να διαιωνίσει τον σχεδόν πλήρη δικομματισμό, στον οποίο είχε δώσει ζωή δια της δημιουργίας του (φαινομενικά, έστω, διότι υπό το κέλυφος του ενιαίου κόμματος η ΕΚ υπέκρυπτε εν πολλοίς έναν συνασπισμό κομμάτων).

Πράγματι...

Ήταν πολύπλευρη η αμφισβήτηση της προσπάθειας του αρχηγού της Ενώσεως Κέντρου να εμφανίζεται ως μόνος και αδιαφιλονίκητος κομματικός αλλά και παρα-

ταξιακός ηγέτης... Αμφισβήτηση που εκφράστηκε, προ της ανόδου του κόμματος στην εξουσία, κυρίως από τον άτυπο «συναρχηγό» του Σοφοκλή Βενιζέλο (που κατηγορήσε, τότε, τον Παπανδρέου για συμπεριφορά, «εν παντί και πάντοτε», κοινού κομματάρχη...). Αμέσως, δε, μετά την πλήρη κατάληψη της εξουσίας από μονοκομματική κυβέρνηση της ΕΚ –και ενώ ο Βενιζέλος είχε πια εκδημήσει εκ του μάταιου τούτου κόσμου– και από σημαντικό τμήμα των «βαρόνων» του κόμματος, οι οποίοι ταυτόχρονα δυσφορούσαν και για την εσωκομματική ισχύ που ταχύρρυθμα αποκτούσε ο γιος του πρωθυπουργού, ο νιόφετρος τότε στην πολιτική Ανδρέας Παπανδρέου... Τέλος, μετά την άσκηση επί ενάμιση περίπου χρόνο των κυβερνητικών ευθυνών –δηλαδή από το καλοκαίρι του 1965–, υπήρχε αμφισβήτηση και από περίπου το σύνολο της ηγετικής ομάδας του κεντρώου χώρου και των υψηλών κομματικών βαθμοφόρων...

Αυτή σε συνδυασμό με το γεγονός πως η πολιτική ηγεσία της Δεξιάς παράταξης –δηλαδή ο, μετά τον Καραμανλή, αρχηγός της ΕΡΕ Παναγιώτης Κανελλόπουλος– είχε από το πρώτο σχετικά διάστημα της κεντρίας διακυβέρνησης διαφοροποιήσει το κόμμα του Κέντρου από τον ηγέτη του και είχε καλέσει τα «εθνικόφρονα στελέχη» της ΕΚ να αποστασιοποιηθούν από τον «αυταρχικό» αρχηγό τους, υποσχόμενός τους, εμμέσως πλην σαφώς, κοινοβουλευτική στήριξη προκειμένου να κυβερνήσουν αυτοί στη θέση του...

Και το ότι, από τον Ιούλιο-Αύγουστο του 1965, προκύπτει μια πολιτική και κοινοβουλευτική σύμπλευση/σύμπραξη ανάμεσα στα κόμματα της Δεξιάς (δηλαδή την ΕΡΕ

και το προσωποπαγές «μαρκεζινικό» Κόμμα των Προοδευτικών), με την ιστορική ηγετική ομάδα του Κέντρου... Κάτι που είχε ως συνέπεια ο Παπανδρέου, εκπεσών πρωθυπουργός πλέον, να αποκτήσει –εν πολλοίς λόγω των μεθοδεύσεων που χρησιμοποιήθηκαν για την ανατροπή του και πρωτίστως για τη διασφάλιση διαδόχου κυβερνητικού σχήματος– μια πρωτοφανή και πρωτόγνωρη για τον ίδιο λαϊκή στήριξη (με τον λαό, αντίθετα, να στρέφεται κατά των ανακτόρων, της Δεξιάς και του αποσχισθέντος τμήματος του Κέντρου...)

Όλα αυτά οδηγούν στο συμπέρασμα...

Πως, τουλάχιστον για ένα μεγάλο μέρος της, η υπό εξέταση εδώ δεκαετία του 1960 κυριαρχήθηκε από μια διαιρετική τομή, η οποία ως επίκεντρο είχε το πρόσωπο –και την έναντι αυτού στάση της κοινωνίας– του Αχαιού ηγέτη, εμφανιζόμενου βέβαια στα μάτια των οπαδών του ως η ενσάρκωση της δημοκρατίας: Ουσιαστικά, έν τινι μέτρω βέβαια, η Ελλάδα χωρίστηκε σε παπανδρεϊκούς και αντιπαπανδρεϊκούς. Από την εποχή του Ελευθερίου Βενιζέλου δεν είχε, ίσως, ένα πρόσωπο σε τέτοιο βαθμό αποτελέσει βάση διαιρετικής τομής για τη χώρα. (Ο αντικαραμανλισμός του δεύτερου μισού της δεκαετίας του 1950 και των αρχών της δεκαετίας του 1960 ήταν περισσότερο εναντίωση σε ένα σύστημα, μια μέθοδο και μια νοοτροπία εξουσίας και λιγότερο σε ένα πρόσωπο)...

Προέκταση, δε, αυτής της περί τον ηγέτη της ΕΚ πολιτικής πόλωσης υπήρξε και μια απαρχή εκ νέου αμφισβήτησης της μορφής του πολιτεύματος ως βασιλευόμενης δημοκρατίας, η οποία –σε συνδυασμό με την αυτονόμηση, μετά από κάποιο σημείο, των πολιτικών κινή-

σεων του Ανδρέα Παπανδρέου— επρόκειτο να προκαλέσει ανησυχίες και αντιδράσεις διαφόρων ένθεσμων ή έκθεσμων συντηρητικών κύκλων, που τελικά οδήγησαν την ελληνική «πολιτική άνοιξη» της σύντομης δεκαετίας του 1960 στο άδοξο και επώδυνο και βαρύφορτο σε μακροπρόθεσμες συνέπειες τέλος της...

Αυτά θα είναι, λοιπόν, τα προς διερεύνηση θέματα του ανά χείρας τεύχους.